

FUDBAL, STRASTI, NAVIJAČI I POLITIKA

Sažetak

Za vreme pandemije COVID-19 svi fudbalski mečevi širom Evrope igrani su pred praznim stadionima. Moglo bi se reći da su te utakmice bile prazne bez navijača i strasti. Fudbal bez strasti nije fudbal. Poznati psiholog, Konrad Lorenc govorio je da su fudbalske utakmice dobar način za pražnjenje nacionalističkih strasti na jedan regularan način. Uvek je bolje da nacije i države ratuju na fudbalskim stadionima, nego u pravim ratovima. Fudbal je dobar za prevenciju pravih ratova. Sa druge strane, fudbalski ratovi, konflikti navijača, ponekad prethode pravim ratovima, ili ih predviđaju. Ono što se dogodilo na stadionu Maksimir u Zagrebu, neposredno pred utakmicu Dinama iz Zagreba i Crvene Zvezde iz Beograda, 1990. godine, dobar je primer povezanosti fudbala, navijača, strasti i politike. Mnogo vekova pre toga, nešto slično se dogodilo u staroj Vizantiji, u Carigradu. Taj događaj iz epohe Justinijana, poznat kao “pobuna Nike”, bio je prvi sukob navijača i prvi događaj kada je sport igrao političku ulogu. Autor ovog teksta govori o tome. On takođe analizira veze između navijača i nekih grupa organizovanog kriminala, posebno kada je reč o drogi. U tom smislu Jovan Ćirić analizira i jednu odluku Ustavnog suda Srbije. Pre nekoliko godina javno tužilaštvo je Ustavnom sudu podnelo zahtev za zabranu pojedinih podgrupa fudbalskih navijača. Ali, te podgrupe nisu bile registrovane kao udruženje građana, tako da je sud odbacio taj zahtev tužilaštva. Kako zabraniti nešto što u pravnom smislu ne postoji, što nema svoju organizacionu strukturu i niko ne zna ko su članovi tih podgrupa. U svakom slučaju veze između fudbala i politike su vrlo jake i kompleksne.

Ključne reči: fudbal, navijači, politika, Konrad Lorenc, “pobuna Nike”, zabrana fudbalskih navijača

Iako strasti same po sebi mogu biti negativne, često se ipak kaže da kada neko nešto radi bez strasti, da jednostavno otaljava posao, da u stvari loše radi.¹ To se odnosi na različite ljudske aktivnosti, pa tako i na fudbal, jer fudbal bez strasti i nije pravi fudbal. To se na svoj način videlo i za vreme pandemije KOVID – 19 kada su se utakmice igrale pred praznim stadionima, bez publike.

Strasti su međutim povezane sa agresivnošću, pa bi neko mogao zaključiti kako je to loše. Ipak, treba imati u vidu da je još Konrad Lorenc, pišući o

* Sudija Ustavnog suda

¹ J. Ćirić, *Knjiga o mržnji - sa reči na dela, od govora do zločina mržnje*, Beograd, 2020

agresivnosti,² istakao da fudbal može biti dobar, pogodan način da se negativne, pre svega nacionalističke strasti u široj populaciji, izzive i ispolje na jedan pozitivan, društveno prihvatljiv način. Umesto da ljudi i nacije direktno, međusobno ratuju, fudbal je zamena za te i takve sukobe. Odnosno, nacije i druge društvene skupine neće direktno ratovati, već će se međusobno suprotstavljati na fudbalskom terenu. Ovo, čini se nije netačno, međutim, ovde se pojavljuju i neki drugi problemi, koji danas dolaze do posebnog izražaja.

Pre nego što kažemo nekoliko reči o današnjem stanju stvari, moramo se ipak vratiti u neka davna vremena. Priča o velikim neredima, strastima, nasilju, pa i mržnji na sportskim priredbama, dogodila se pre mnogo godina, vekova, još u Justinijanovoj Vizantiji u VI veku naše ere. Zbog toga, neki istraživači savremenog navijačkog huliganizma, s pravom konstatuju da ova pojava, pojava navijačkog nasilja, i ostrašćenosti uopšte nije od juče i da brojni analitičari uopšte nisu u pravu kada pokušavaju da čitavu problematiku sagledaju tek samo optikom savremenih sportskih, fudbalskih dešavanja. Treba, dakle, imati u vidu događaj kada je jedna pobuna navijača na konjskim trkama u Vizantiji u VI veku, gotovo dovela do zbacivanja Justinijana s vlasti.³ Neki autori ove događaje u istorijskoj nauci poznate kao „Pobuna (ustanak) Nika“, svrstavaju uz bitku na Maratonu, bitku kod Vaterloa, bitku kod Lepanta, bitku za Atlantik, odnosno Staljingradsku bitku, u red najznačajnijih bitaka u istoriji, bitaka koje su izmenile tokove istorije.⁴

Ovakvo tretiranje ovog događaja je možda i preterano, no bilo kako bilo, tek, godine 531-532. nove ere, događaj, u istoriji poznat kao „Pobuna Nika“, imao je u sebi sve elemente onoga što danas nazivamo navijački vandalizam – huliganizam. Bilo je to vreme kada su trke dvokolica bile izuzetno popularne i zaokupljale pažnju desetina hiljada gledalaca. Postojala su četiri tima: „plavi“, „zeleni“, „beli“ i „crveni“, koji su se razlikovali po bojama odora u koje su džokeji bili odeveni. Dva tima bila su popularnija i bolja od druga dva: „plavi“ i „zeleni“. Dogodilo se međutim da su nakon jedne trke dvokolica, krajem 531. godine, izbili nemiri u kojima je nekoliko lica izgubilo živote. Kada su se stvari delimično stišale, vlasti su uhapsile više navijača i jedne i druge ekipe, a Justinijan, koji je i sam bio poznat kao navijač „plavih“, naredio je da se izvrši smrtna kazna nad pojedinim navijačima i „plavih“ i „zelenih“. Nakon toga, početkom januara 532. godine, je održana još jedna trka dvokolica i tada su na prepunom hipodromu, navijači i „plavih“ i „zelenih“ zajednički, složno uzvikivali, skandirali: „Nika, Nika“, što je na starogrčkom značilo „Pobeđuj!“, a što bi u današnjem smislu značilo „Hoćemo pobedu!“, a u stvari je to bio poziv na sveopštu pobunu.⁵ Pobuna je nakon toga zaista i usledila i prenela se i izvan prostora hipodroma, na ulice

² K. Lorenc, *O agresivnosti*, Beograd, 1978

³ B. Otašević, A. Protić, Vandali u zidinama – huliganizam u Srbiji, *Bezbednost*, 1/2012, 55-86

⁴ W. Weir, 50 Battles that Changed the World – The Conflicts that Most Influenced the Course the History, knjiga u celosti dostupna na internet adresi: http://www.watchmenfaithministries.com/images/50_battles-that_changed_the.world.pdf

⁵ Ovaj događaj je u istoriji poznat pod imenom „Pobuna Nika“. Videti o tome isto tako i na internet adresi: www.hr.eferit.com/nika-revolt/

grada, pa se dogodilo čak i to da je došlo do rušenja stare crkve „Aja Sofija“.⁶ U jednom trenutku je izgledalo da će Justinijan biti zbačen sa vlasti, on se za tako nešto i spremao ali je tada na scenu stupila njegova žena Teodora, preuzela konce u svoje ruke i naredila kontra-udar, pa su snage lojalne Justinijanu, potisnule sve pobunjenike natrag u prostor hipodroma i tu je došlo do masovnog pokolja pobunjenika, tadašnjih navijača – huligana.⁷ Tako je Justinijan zadržao vlast, „Aja Sofija“ ponovo izgrađena još monumentalnija, a događaj ostao zapamćen kao praktično prvi slučaj sportskog nasilja i navijačkog vandalizma.

Naravno, događaji iz vremena „pobune Nike“, i vremena Justinijana su sasvim ekstremni po pitanju ispoljenog nasilja i danas je teško očekivati da se tako nešto ponovi, ali, propagiranje nasilja i mržnje, govor mržnje koji se na stadionima može čuti, može imati odgovarajući značaj, o čemu treba voditi računa. Uostalom, ono što se događalo u poslednjim danima SFRJ potvrđuje da je od govora mržnje do otvorenog ispoljavanja mržnje i nasilja, najčešće u stvari tek samo jedan korak.⁸ Osim toga, „čuveni“ događaji na zagrebačkom „Maksimiru“ iz 1990. godine, potvrđuju da ispoljavanje otvorenog nasilja na sportskim takmičenjima, ipak nije tek samo teorijska mogućnost i nešto što je pitanje iz neke davne prošlosti.

Može se dakle konstatovati da su nasilje i agresivnost, pa i mržnja, nešto što nije od juče, ali ni nešto što je danas potpuno prevaziđeno. Nasilje i mržnja jesu nešto što je na neki način imanentno sportu, a naročito fudbalu kao takvom. U tom smislu na primer mnogi istraživači i analitičari događaja od pre tridesetak godina, odnosno nereda na utakmici „Crvena Zvezda“ – „Dinamo“, na stadionu „Maksimir“, 13. maja 1990. tretiraju kao simbol i nagoveštaj budućeg raspada SFRJ i svih onih ratnih događanja na prostorima bivše SFRJ, događanja koji su obilovala znatnom količinom mržnje i (političke) strasti. Kada se tako nešto konstatuje imaju se u vidu i pristrasnosti i „podgrevanja“ čitave situacije od strane tadašnjih medija, televizija iz Srbije i Hrvatske.⁹

Pokazuje se dakle da fudbal ipak nije tek samo „ventil“ kroz koji se izbacuju nagomilane toplote i strasti, već da u stvari fudbal može da bude i svojevrsni „gorionik“ za podgrevanje nekih starih strasti i omraza. Treba ovde reći i to da je mladim ljudima neophodna svojevrsna potreba za društvenom moći i popularnošću,¹⁰ a što se ponekad ostvaruje i nasilničkim ponašanjem na utakmicama

⁶ „Aja Sofija“ kakvu danas poznajemo, sazidana je nakon tih događaja, na ruševinama stare crkve, što sve rečito govori o žestini pobune, sukoba, onoga što bismo danas nazvali navijački vandalizam. O tome na internet adresi: www.hr.eferit.com/nika-revolt/

⁷ Prema nekim izvorima, stradalo je 30, a prema drugim izvorima čak 50 hiljada ljudi, protestanata, pobunjenika. O tome na adresi: www.hr.eferit.com/nika-revolt/

⁸ Ne slučajno, potpisnik ovih redova autor je jedne „Knjige o mržnji“, koja je ovde već citirana, a čiji pun naziv glasi: „Knjiga o mržnji – sa reči na dela, od govora do zločina mržnje“. Zaista, često samo jedan mali korak razdvaja govor od zločina mržnje. Fudbal i sukobi navijača, čini se to na najbolji mogući način potvrđuju.

⁹ D. Šuput, Sistem sporta u državama bivše SFRJ, u zborniku radova „20 godina od razbijanja SFRJ“, B. Knežić, J. Ćirić (ur.), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2011, 306 - 307

¹⁰ O. Pavićević, *Negativni društveni junak*, neobjavljena doktorska teza odbranjena na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, aprila 2008. Autorka u svoj tezi pokazuje kako se, između ostalog i putem medijske promocije

i uopšte, a naročito medijskom pažnjom koja se poklanja takvom ponašanju, te pojedinačnim izlivima mržnje. Zbog toga, postoji i jedno nepisano pravilo da kada se na nekoj utakmici dogodi nekakav incident bilo od strane navijača, ili od strane samih igrača, da televizijski izveštači takve događaje svesno prenebregavaju i da ih ne snimaju i ne prikazuju na tv – ekranima, kako ne bi podsticali i propagirali nasilje. Jer mladi ljudi, naročito kada je reč o sportskim događajima i strastima, spremni su da podražavaju svoje idole, stvarne ili nametnute. Teorija podražavanja, o kojoj se u kriminologiji inače govori, dolazi do izražaja možda posebno kada je reč o navijačkom nasilju.

U vezi sa problemima nasilja na fudbalskim utakmicama, treba reći i to da je sedamdesetih godina XX veka u engleskom fudbalu došlo do naglog porasta crnputih fudbalera, pa su navijači počeli na te fudbalere da bacaju voće, pre svega banane ili sitne novčiće. Stoga je 1993. napravljen program „Let’s Kick Racism Out of Football“, a to je značilo da se pre svake utakmice putem razglasa objavljuje da se rasistički ispadi neće tolerisati. Zatim, propisano je da u odgovarajućem prečniku oko stadiona, moraju biti uklonjeni svi grafiti mržnje, zatim da su predstavnici fudbalskih klubova pre svake utakmice dužni da se međusobno sastanu i razmotre sve moguće probleme, kao i to da pretplatne karte mogu biti prodane samo onim navijačima koji nemaju dosije činjenja zločina mržnje, i sl.¹¹

Prevenција zločina mržnje ne treba da se odnosi samo na slučajeve fudbalskih navijača – huligana, već generalno na sve zločine mržnje koje učine maloletnici. U tom smislu zanimljivo je ono što je pokrenula Advokatska komora Los Anđelesa, a to je program „Juvenile Offenders Learning Tolerance“ (JOLT). Nakon što jedan maloletnik učini neki zločin mržnje, njemu se nude dve mogućnosti – ili disciplinska mera izbacivanja iz škole, ili učestvovanje u diverzionom postupku edukativne prirode. Najpre se sa maloletnikom i njegovim roditeljima održava neformalni razgovor, a zatim se dotičnom maloletniku nameće obaveza pohađanja „anti-hate“ programa – kurikulumu, koji se sastoji u tome da je maloletnik obavezan da svakodnevno, u sledećih sedam nedelja, tri sata ide na predavanja o mržnji i anti-mržnji, odnosno anti-diskriminaciji. Svrha ovih predavanja je davanje mogućnosti učesnicima da bolje razumeju svoje predrasude i da ih na kraju odbace. Ovakve kurseve pohađaju ne samo maloletnici, već i njihovi roditelji. Šta više, za roditelje ta obaveza pohađanja kurseva (predavanja) traje deset nedelja.¹² Učinioci zločina mržnje na kraju kurseva su obavezni da žrtvi svojih zločina mržnje napišu pismo izvinjenja, no naravno treba reći da se ovi diverzionim programima anti-hate predavanja, kurseva, ne primenjuju prema onim maloletnicima koji su učinili zločine mržnje sa težim posledicama, odnosno koji su povratnici, koji su učinili više zločina mržnje.¹³

stvorio novi tip „negativnog društvenog junaka“ koji služi za ugled i primer drugima, naročito mladima i kako je taj tip novog negativnog društvenog junaka i duh novog vremena, uticao na jačanje kriminalnog ponašanja među mladima.

¹¹ D. Dimovski, I. Milić, *Prevenција zločina mržnje, Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2/2018, 111-112

¹² D. Dimovski, I. Milić, *op.cit.*, 109-110

¹³ *Ibid.*

Edukacija se dakle pokazuje kao vrlo važna u procesima prevencije zločina mržnje i mrzilačkog ponašanja uopšte. Ovo je posebno karakteristično kada se radi o promovisanju tj. širenju diskriminacionih sadržaja u medijima, što je aktuelno, naročito danas i pogotovu u novim medijima, internetu ili viber grupama. Radi se o potrebi svojevrsnog medijskog opismenjivanja mladih, a što pre svega znači odbacivanje stereotipnih sadržaja koji se ponekad ređe, a ponekad češće plasiraju u medijima. Stereotipi su fiksirani, rigidni i otporni na sva nova znanja i informacije.¹⁴ Treba međutim reći da naročito novi mediji „vole“ da operišu pojednostavljenim, „holivudskim“ stereotipovima u kojima postoje samo „dobri“ i „loši“ momci i gde nema mnogo razmišljanja i postavljanja pitanja – „da li je baš sve tako?“ Takvi stereotipovi direktno vode u predrasude, a ovi opet u diskriminaciju, te je zbog toga borba protiv diskriminacije u stvari borba protiv predrasuda, tj. stereotipova koji se promovišu u medijima. To je naravno vrlo kompleksan i komplikovan posao, između ostalog i zbog toga što medijski lepo upakovane stereotipove ponekad uopšte nije lako prepoznati i razotkriti.

Problem, kada se radi o fudbalu, navijačima, strastima i politici uopšte, u dobroj meri se krije u medijima i medijskom „napumpavanju“ pojedinih događaja. Sve to naravno ne znači da su mediji izmislili negativnosti, kriminalitet, pa i nasilje i ispoljenu mržnju na utakmicama, ali, problem se u stvari javlja u tome da tada za sve bivaju krivi navijači – huligani, mladi, a nikako ne stariji, pogotovu ne predstavnici političke elite, te se tako poistovećuju mladi, sport i nasilje.¹⁵ Mladi (navijači) su međutim tu samo instrumentalizovani od strane starijih, koji se obično ustežu da nešto direktno kažu, da direktno kažu ono što nije politički korektno. Tako dolazimo do problematičnog odnosa, tj. problematičnog instrumentalizovanja navijača u određene političke svrhe.

Gradeći svoj identitet između ostalog i na pripadnosti odgovarajućoj (navijačkoj) grupi, mladi navijači su spremni da poput „Dečaka Pavlove ulice“ „idu do kraja“, a to znači da podržavaju i podražavaju ideološki i svaki drugi narativ, ne ulazeći pri tom u njegovu suštinu i naročito ne njegova negativna ili pozitivna značenja. To se na primer može povezati sa navijačkim stavovima o „paradi ponosa“, tj. sa stavovima o homoseksualizmu. Tu je naravno i pitanje „neprijatelja“, onog „drugog“, onog koji nije kao mi. Taj „drugi“ je ponekad pripadnik druge nacije, ponekad homoseksualac, ponekad pripadnik drugog navijačkog tabora. Spremnost „Dečaka Pavlove ulice“ da „idu do kraja“, jake (ideološke) strasti, kao i nerazumevanje, ili možda ponekad baš i razumevanje i zloupotreba tih mladalačkih strasti, može dovesti do brojnih ideoloških i moralno-političkih problema. Mladi navijači su odličan, gotovo nepresušan rezervoar partijskih birača, glasača, spremnih da bezrezervno veruju vođama, navijačkim, ili bilo kojim drugim.

¹⁴ I. Ćerić, R. Studen, Stereotipi u medijima i medijsko opismenjivanje mladih, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 2/2006, 467

¹⁵ Z. Nikolić, Sport, mladi i nasilje, *Teme*, 3/2009, 856

Ne može se jasno i decidirano zaključiti da su pojedine navijačke grupe i njihovi predvodnici uzimali aktivnog učešća u promovisanju i raspirivanju šovinizma koji je početkom devedesetih godina prerastao u među-etničke sukobe na prostorima bivše SFRJ. Pogotovu se ne može govoriti o tome kakva je i kolika je bila delotvornost tih grupa tj. koliki je bio njihov stvarni uticaj na sve ono što se događalo početkom devedesetih, pa i u vezi sa događajima od petog oktobra.¹⁶ Može se međutim zaključiti, makar samo logički i teorijski da aktivnosti i delatnosti ovih grupa mogu imati poseban socijalni i politički značaj.

Fudbalski navijači su dospeli čak i do Ustavnog suda Srbije. Naime, Republičko javno tužilaštvo je Ustavnom sudu dostavilo predlog za zabranu rada pojedinih “ekstremnih podgrupa u okviru udruženja građana i van udruženja”: “Ultra boys”, “Belgrade boys”, “Ultras brigade” “Alkatraz”, “Ludaci-Padinska skela”, “Anti-Romi”, “South family”, “Head hunters”, i sl. Ustavni sud je međutim zaključkom odbacio tu inicijativu br VIIY-279/2009¹⁷. Ustavni sud je utvrdio da je pri Agenciji za privredne registre kao udruženje građana registrovano Udruženje građana „Delije Sever“, dok podgrupe „Ultra boys“, „Belgrade boys“ i „Ultras“ nisu registrovane i da se ne navode u dokumentaciji kojom raspolaže Agencija. Isto je i sa Udruženjem navijača JSD „Partizan“ – „Grobari 1970“, dok sve ostale podgrupe „Alkatraz“, „Ludaci-Padinska skela“, „Anti-Romi“, i sl. nisu registrovane i da se ne navode u dokumentaciji kojom Agencija raspolaže.¹⁸ U tom smislu se zaista postavlja pitanje kako zabraniti nešto što ne postoji (u pravnom smislu). U dotičnoj odluci Ustavnog suda¹⁹ se kaže da se neregistrovane organizacije koje nisu institucionalizovane ne mogu smatrati legalnim udruženjima, već tajnim organizacijama, koje sa aspekta delovanja mogu predstavljati zavereničke, terorističke, kriminalne i slične grupe. U tom slučaju gonjenje takvih grupa je u nadležnosti tužilaštva.²⁰ Tako se završila inicijativa za zabranu nečega što inače ne postoji. Istina, moglo se posegnuti za pokušajem zabrane onih grupa koje postoje u formalno-pravnom smislu, odnosno koje su registrovane kao legalna udruženje građana. Ali, to bi otvorilo čitav niz dodatnih problema, pa između ostalih i to koliko su te registrovane grupe, udruženja građana stvarna udruženja, sa čvrstom organizacionom strukturom, a koliko se u stvari radi o neformalnim ad-hoc grupama. Tu je naravno i pitanje da li država, politički faktor ima snage i hrabrosti da zabrani sve fudbalske navijače, odnosno da li će se to možda poput bumeranga vratiti samoj državi – politici i izazvati neke nove neredе, sukobe na stadionima i izvan njih? Možda je rešenje u tome da se svi fudbalski navijači zabrane i da se fudbal igra pred praznim tribinama, ali, time se vraćamo na početak čitave ove naše priče – “Da li je fudbal bez navijača i bez strasti zaista fudbal, ili je nešto drugo?”

¹⁶ Zanimljivo je da je fudbalski derbi Crvene Zvezde i Partizana, odigran neposredno posle petooktobarskih događaja, bio prekinut upadom obe grupa navijača na teren i njihovom međusobnom tučom. Da li je to sve baš samo puka koincidencija?

¹⁷ Od 17.III 2011

¹⁸ Ista odluka Ustavnog suda od 17.3.2011.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*

Politički faktori, bilo domaći, bilo strani, po prirodi stvari će se truditi da u što većoj meri “drže pod kontrolom” fudbalske strasti, fudbalske navijače i njihove predvodnike. “Držati pod kontrolom” marginalne političke partije koje se kreću u rasponu od 3 do 5 odsto popularnosti u biračkom telu, svakako je mnogo manje efektivno nego “držati pod kontrolom” fudbalske strasti, fudbalske navijače i njihove predvodnike, navijače nekog velikog, popularnog kluba. Iskoristiti tu veliku armiju strastvenih buntovnika za bilo kakve demonstracije i destabilizaciju socijalno-političkog stanja u zemlji, uopšte nije teško.

U domaćoj javnosti se uobičajilo da se govori o “stranim plaćenicima” kada se govori o političarima iz pojedinih političkih partija. Međutim, nekako po strani ostaju navijači fudbalskih klubova, iako njihov značaj i uticaj može biti znatno veći nego značaj i uticaj navijača političkih partija.

I fudbalski i politički navijači mogu u psihološkom smislu biti vrlo slični. Po stalnosti, nepromenljivosti i iracionalnosti svojih stavova. Fudbalski navijači su u tom smislu čak i “tvrđi” i “zagriženiji” od političkih navijača, osim možda pojedinih predvodnika pojedinih navijačkih grupa, koji ponekad prelaze iz jednog u drugi tabor, ponekad iz političko-psiholoških razloga, ali vrlo često iz nekih drugih lukrativnih razloga. Ti lukrativni razlozi mogu biti povezani sa trgovinom različitim psiho-aktivnim supstancama, u čemu im klubovi i njihova uprava mogu i te kako pomagati. Jednostavno rečeno strasti koje fudbal sam po sebi raspaljuje, ponekad mogu biti dodatno podstaknute postojanjem droge na stadionima i delovanjem na navijače. Navijačka koreografija na stadionima, te to da su “najzagriženiji” navijači spremni da se svlače, da skidaju odeću čak i po vrlo hladnom vremenu može ukazivati na to da se oni nalaze pod dejstvom odgovarajućih stimulativnih sredstava, a sve to može dalje ukazivati na to da su stadioni i navijači u većoj ili manjoj meri povezani sa trgovinom drogom i različitim oblicima delovanja organizovanih kriminalnih grupa. Da ne govorimo o kupovini igrača i o “crnim, tajnim fondovima” koje gotovo svaki fudbalski klub mora posedovati, ukoliko želi da bude koliko-toliko uspešan. S druge strane, ti “crni fondovi” se najbrže pune iz unosnog biznisa trgovine drogom. Tako fudbalske, navijačke strasti, prestaju da budu samo strasti, već postaju i nešto što je kriminal, kriminal koji se može zloupotrebljavati od strane samih klubova, ali i od strane nekih drugih socijalno-političkih grupa.

Mora se reći i to da se navijači političkih partija (klubova) rukovode ipak u većoj meri racionalnim motivima i kriterijumima, nego što je to slučaj sa navijačima fudbalskih klubova, koje u najvećoj mogućoj meri pokreću emotivni i iracionalni motivi i podsticaji. S tim u vezi je i to da je vrlo veliki broj mladih ljudi bivao i jeste razočaran u političare kao takve i sve njihove “izdaje”. Fudbalski navijači međutim, čak i kada njihov klub izgubi, to ne doživljavaju kao “izdaju”, već kao realnost, pa čak i kada skandiraju “uprava napolje” oni se jednostavno slažu sa tim da je njihov klub ipak slabiji. Fudbalskom klubu se poraz prašta, dok se političarima poraz ne prašta, iako u suštini fudbalski porazi lako mogu prerasti

u političke poraze, isto kao što i skandiranja protiv uprave svog kluba, lako prerastaju u skandiranja protiv aktuelne vlasti u jednoj zemlji. Fudbalerima se dakle prašta, dok se političarima ne prašta, iako ponekad nezadovoljstvo fudbalerima i njihovim porazima lako prerasta u nezadovoljstvo političarima i tada emocije, strasti i energija lako izlaze izvan fudbalskih stadiona, baš kao što je to bio slučaj u Justinijanovo vreme sa “Pobunom Nike”. Oni koji žele da kontrolišu stanje u jednoj zemlji, svakako, makar u podsvesti imaju u vidu ono što se događalo u Carigradu u VI veku nove ere.

Na početku pominjana Lorencova teorija o tome da fudbal može biti koristan u pražnjenju negativnih strasti, mogla bi biti funkcionalna, ukoliko bi te strasti ostale unutar fudbalskih stadiona. Postavlja se međutim pitanje šta da se radi ukoliko strasti izađu izvan stadiona i koliko tu fudbal može uticati na multiplikaciju svih tih negativnih strasti. Iskustva iz Carigrada, ali i iskustva sa Maksimira govore o tome da fudbal i sport nisu samo igra, već da imaju i mogu imati značajne socijalne i političke konotacije i implikacije. O tome je zapravo reč u ovom članku.

Jovan Ćirić, PhD

Judge of the Constitutional Court of Serbia

FOOTBALL, PASSIONS, FANS AND POLITICS

Summary

During COVID-19 pandemic all football matches throughout the whole Europe were played on empty stadiums. It could be said that those matches were also empty without fans and passions. Football without passion is not a football. A well known psychologist Conrad Lawrence used to say that football matches are good way to discharge nationalistic passion on a regular way. It is always better for nations and states to wage war on a football stadiums than in real wars. Football wars are good for the prevention of real wars. On the other hand, football wars, conflicts of football fans, sometimes precede real wars, or predict real wars. What happened on a Maksimir stadium in Zagreb, before the match between Dinamo Zagreb and Red Star Belgrade in 1990 is a good example of a connection between football, fans, passions and politics. But, many centuries before that, something similar has happened in old Vizantia in Carigrad. That event in the period of Justinian, known as a “rebellion of Nika” is the first conflict of fans and the first event when sport has played political role. The author of this text speaks about that. He also analyzes the connection between fans and some groups of organized crime, especially when it comes to drugs. In that sense Jovan Ćirić analyzed one decision of Constitutional Court of Serbia. Few years

ago, a public prosecutor requested for prohibition some subgroups of football fans. But those subgroups were not registered as an association of citizens, so the court rejected that request. How to prohibit something that does not exist in a legal sense, that does not have an organizational structure and nobody knows who the members are. Anyway, the links between football and politics are very strong and complex.

Keywords: football, fans, politics, Conrad Lawrence, “rebellion of Nika”, prohibition of football fans

Literatura

Ćirić J., *Knjiga o mržnji - sa reči na dela, od govora do zločina mržnje*, Beograd, 2020.

Dimovski D., Milić I., Prevencija zločina mržnje, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2/2018

Đerić I., Studen R., Stereotipi u medijima i medijsko opismenjavanje mladih, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 2/2006

Lorenc K., *O agresivnosti*, Beograd, 1978.

Nikolić Z., Sport, mladi i nasilje, *Teme*, 3/2009

Otašević B., Protić A., Vandali u zidinama – huliganizam u Srbiji, *Bezbednost*, 1/2012

Pavićević O., *Negativni društveni junak*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka u Beogradu, 2008.

Šuput D., Sistem sporta u državama bivše SFRJ, u zborniku radova „20 godina od razbijanja SFRJ“, B. Knežić, J. Ćirić (ur.), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2011.

Internet izvori

Weir W., 50 Battles that Changde the World – The Conflicts that Most Influenced the Course the History, http://www.watchmenfaithministries.com/images/50_battles-that_changed_the.world.pdf
www.hr.eferrit.com/nika-revolt/

Sudska praksa

Ustavni sud, VIY-279/2009, 17.3.2011.